

УДК 371.937

*Наталя Колесниченко,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова*

ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Стаття присвячена висвітленню сутності педагогічного експерименту з апробації моделі професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології на засадах кар'єро зорієнтованого підходу, спрямованої на формування в них потенціалу конкурентоспроможності. Особливу увагу приділено опису способів застосування активних та інтерактивних методів викладання фахових дисциплін. Продемонстровано способи організації навчально-пізнавальної та самостійно-дослідницької діяльності бакалаврів романо-германської філології при використанні методів проекту та кейс-стаді, а також іноземних інтернет-ресурсів.

Ключові слова: професійна підготовка, бакалаври романо-германської філології, кар'єро зорієнтований підхід, конкурентоспроможність, активні та інтерактивні методи навчання.

Статья посвящена отражению сущности педагогического эксперимента по апробации модели профессиональной подготовки бакалавров романо-германской филологии, основанной на идеях карьеро ориентированного подхода, направленной на формирование их конкурентоспособности. Особое внимание обращено описанию способов применения активных и интерактивных методов в курсе обучения бакалавров романо-германской филологии дисциплинам специализации. Продемонстрированы способы организации учебно-познавательной и самостоятельно-исследовательской деятельности бакалавров романо-германской филологии с использованием методов проектов и кейс-стади, а также иноязычных интернет-ресурсов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, бакалавры романо-германской филологии, карьеро ориентированный подход, конкурентоспособность, активные и интерактивные методы обучения.

The article is devoted to the analysis of the results of the pedagogical experiment in testing the model of professional training of bachelors of Romance-Germanic Philology based on career-oriented approach that helps bachelors generate competitiveness. Particular attention is paid to the description

of the means of implementation of active and interactive methods in the undergraduate curriculum of bachelors of Romance-Germanic Philology. The ways of organizing teaching and learning process and self-research activity of bachelors of Romance-Germanic Philology with the help of project-making and case-studies methods as well as foreign-language Internet resources have been described.

Key words: *professional training, bachelors of Romance-Germanic Philology, career-oriented approach, competitiveness, active and interactive teaching methods.*

Дотримання європейських стандартів прозорості й якості вищої освіти зумовлює необхідність приведення основних освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців у відповідність до нових вимог, на що наголошують провідні державні документи (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція базової фундаментальної освіти в Україні», Державна програма «Вчитель»). У зв'язку з цим у вітчизняній теорії та практиці педагогіки вищої школи значно актуалізувалася проблема професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології як фахівців сфери міжкультурної комунікації, а також перекладацьких та освітніх послуг.

Проблема професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології стала значно актуальнішою через визнання нової освітньої й мовної політики в більшості країн Європейського союзу та інших континентів [2; 6]. Про це засвідчують наукові здобутки зарубіжних учених-педагогів У. Аммон (U. Ammon), М. Бернс (M. Berns), Е. Броуді (E. Broady), Ф. Грін (F. Grin), які впродовж тривалого часу дуже оперативно реагували на нові виклики часу й намагалися більш ефективно пристосувати наявні національні системи професійної підготовки фахівців з іноземних мов до провідних вимог двоциклового навчання у вищій школі. Європейські науковці, серед яких Л.-Р. Бауш (K.-R. Bausch), Г.-К. Бекман (H.-K. Beckmann), І. Гоголін (I. Gogolin), Г. Клейн (H. Klein), Д. Кросс (D. Cross), К. Шрьодер (K. Schröder), єдині в думці, що саме бакалаврат стає масовою формою отримання загальнопрофесійної вищої освіти, у якій значне місце приділяється поряд із професійною підготовкою, соціалізації особистості [7, с. 53], її самовизначенню, формуванню компетенцій і особистісних якостей, що дозволяють постійно вдосконалювати свій професійний рівень у відповідності зі своїми потребами й потребами суспільства [8, с. 94].

В Україні питання стандартизації фахової та професійно-педагогічної підготовки бакалаврів романо-германської філології ставали предметом наукових розвідок ряду вчених (Н. Бібік, Н. Бідюк, Л. Голубенко, М. Князян, С. Ніколаєва, Л. Таланова, Т. Яблонська). Натомість, в сучасній теорії відсутня єдність їх думок щодо стратегій і оптимальних способів модернізації професійної підготовки бакалаврів романо-

германської філології [3]. Це засвідчує про необхідність подальших пошуків щодо вдосконалення їх освітніх маршрутів та інноватизації методів навчання фахових дисциплін.

З огляду на нові ідеї та принципи організації іншомовної освіти, мета поданої статті полягає у висвітленні способів застосування активних та інтерактивних методів у процесі модернізації професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології для формування їх конкурентоспроможності.

Вихід на передній план цільового завдання щодо підготовки конкурентоспроможних бакалаврів романо-германської філології, здатних до успішної професійної діяльності в умовах ринкової економіки та інформаційного суспільства, примушує не тільки послідовно удосконалювати зміст їх фахової освіти, але й модернізувати її процесуальну складову у напрямі розуміння системи педагогічної взаємодії як процесу спільної і творчої діяльності студентів і викладачів. Її основою є новий тип соціальних й міжособистісних відносин бакалаврів романо-германської філології, які повинні будуватися на засадах взаємодопомоги, взаємокоординації, співпраці і співтворчості з викладачами [4, с. 36]. Це означає, що викладач у системі навчання, побудованого на засадах кар'єро зорієнтованого підходу, виступає як лідер-наставник, тобто менеджер інноваційного освітнього процесу, а бакалавр як майбутній конкурентоспроможний фахівець повинен займати у навчанні активну пізнавальну і соціально-професійну позицію [3, с. 34].

Зрозуміло, що через це навчання як спільне творче осмислення світу, поширюється на всі аспекти життя і згуртовує в єдину структуру всіх учасників освітнього процесу, зміщуючи акценти з навчання на самонавчання і неперервну самоосвіту бакалаврів романо-германської філології з метою набуття необхідних компетенцій та якостей конкурентоспроможної особистості фахівця сфери міжкультурної комунікації в єдності кваліфікаційного, ділового, соціально-психологічного, корпоративного й особистісного компонентів [1, с. 66]. Через це сформованість даних компонентів конкурентоспроможності виявлялася через оцінку міри інтенсивності прояву у бакалаврів романо-германської філології наступних ознак, які засвідчують набуття сукупності необхідних і достатніх знань з теорії професійної діяльності фахівця сфери міжкультурної комунікації, а також умінь щодо здійснення функцій перекладацької й іншомовної комунікативної діяльності; здатності побачити мовну й комунікативну ситуацію в професійній діяльності організації й соціальному середовищі; застосовувати всю сукупність методів і засобів перекладацької й комунікативної діяльності; усвідомити себе фахівцем і бути готовим до творчого саморозвитку в професії.

Слід зазначити, що з метою формування особистісного й корпоративного компонентів конкурентоспроможності бакалаврів романо-германської філології при викладанні курсу «Лінгвокраїнознавство», а також блоку спеціальних дисциплін, був використаний метод проектів як

сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішувати ту чи іншу проблему у сфері міжкультурної комунікації в процесі самостійних дій бакалаврів з обов'язковою презентацією результатів. Метод проектів припускав вирішення тієї чи іншої навчально-професійної проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, технології, творчих галузей. Згідно призначення методу проекту ми спробували сформулювати основні вимоги до його застосування:

- наявність значимої в дослідницькому, творчому плані проблеми, що вимагає інтегрованого знання, наукового пошуку для її вирішення;
- теоретична, практична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність бакалаврів;
- структурування змістовної частини проекту з указівкою поетапних результатів;
- використання дослідницьких методів, оформлення кінцевих результатів, аналіз і коректування діяльності [5, с. 81].

Не зупиняючись на етапах роботи над проектом, оскільки їх докладний опис дається в численних дослідженнях з педагогіки і методики навчання іноземних мов, відзначимо, що її найважливішим моментом є створення проблемних ситуацій. З цією метою використовувались методичні прийоми, що полягали в: допомозі бакалаврам виявити суперечності і знайти способи їх вирішення; викладі різних точок зору на одне й те саме питання; розгляді бакалаврами явищ з різних позицій; порівнянні, узагальненні, на основі яких доходять висновків із ситуацій.

Зокрема, у процесі формування провідних компонентів конкурентоспроможності бакалаврів романо-германської філології ми використовували різні типи проектів (інформаційні, практико-орієнтовані, дослідницькі, ігрові, творчі). У цьому випадку досліджувана іноземна мова, з одного боку, була засобом освітньої, інформаційної, конструктивно-творчої діяльності бакалаврів, а з іншого – одночасно відбувалося її опанування в різних ситуаціях міжкультурної комунікації. Більш того, крім монопроектів, ми працювали з бакалаврами над міжпредметними інформаційними, практико-орієнтованими, творчими проектами. Так, наприклад, інформаційні проекти мали за свою мету не тільки збір інформації про історико-культурні, соціокультурні особливості країни досліджуваної мови, національний характер і придбані цінності, але й формування у бакалаврів умінь пошуку, обробки і застосування інформації для вирішення перекладацьких проблем. Структура такого проекту включала такі етапи: визначення мети проекту, предмета інформаційного пошуку, джерел інформації; використання різних способів обробки інформації (аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); оформлення результату інформаційного пошуку

(стаття, анотація, реферат, доповідь і т.д.); презентація проекту. Найбільш часто інформаційні проекти застосовувалися на заняттях з лінгвокраїнознавства.

Крім цього, викладач-експериментатор відводив особливе місце застосуванню на заняттях кейс-стаді (від англ. case – випадок). Процес навчання з використанням кейса-методу становив собою імітацію реальної події у сфері професійної діяльності фахівця сфери міжкультурної комунікації чи перекладу в рамках виконання ним функціональних і службових обов'язків, що сполучає в собі досить адекватне відображення реальної дійсності, невеликі матеріальні й часові витрати, а також варіантність навчання. По суті, кейс-стаді передбачав у своїй основі реалізацію структури ділової гри в мініатюрі, в якій тісно перепліталися способи здійснення професійної діяльності з ігровою. Реалізація даного методу полягала в тому, що навчальний матеріал подавався бакалаврам у вигляді професійних проблем (кейсів), а знання, погляди, переконання, ціннісні орієнтації вони здобували в результаті активної і творчої дослідницької роботи, що сприяло цілеспрямованому формуванню переважно ділового, корпоративного й особистісного компонента конкурентоспроможності бакалаврів романо-германської філології.

Причому кейс-стаді припускав активну участь в обговоренні ділової ситуації як бакалаврів романо-германської філології, так і викладача-експериментатора. Основною метою використання даного методу була активізація тих, що навчаються, у рамках майбутньої професійної ролі. Це, у свою чергу, підвищувало ефективність професійного навчання за допомогою стимулювання професійного інтересу бакалаврів романо-германської філології до предмета і процесу професійної, зокрема перекладацької діяльності. Кейс-стаді як активний метод професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології, на наш погляд, дозволяв успішно виконувати такі завдання, необхідні для формування їх конкурентоспроможності:

- оволодіти навичками і прийомами адекватного «бачення» і рефлексивного аналізу ділових ситуацій;
- відпрацювати вміння зажадати додаткової інформації, необхідної для уточнення первісної ситуації;
- здобути навички застосування теоретичних знань для аналізу практичних проблем, перероблення їх у професійні переконання;
- наочно подати особливості прийняття рішення в ситуації невизначеності, а також різні підходи до розробки плану дій, орієнтованих на кінцевий результат;
- здобути навички ясного і точного викладу власної професійної точки зору в усній і письмовій формах;
- виробити вміння переконливе обґрунтовувати і захищати свою професійну позицію, спираючись на опановані ідеали і виявляючи ціннісні орієнтації;
- відпрацювати навички критичного оцінювання точки зору інших;

- навчитися приймати самостійні рішення на основі групового аналізу ситуації;
- навчитися вилучати користь зі своїх і чужих помилок, спираючись на дані зворотного зв'язку.

Особливого значення з метою формування конкурентоспроможності бакалаврів романо-германської філології надавалося спецкурсу «Інформаційно-комунікаційні технології в міжкультурній комунікації». У рамках проблемної лекції «Професія фахівця у сфері міжкультурної комунікації в умовах інформаційного суспільства» на основі методу дискусії бакалаврам пропонувалося поміркувати про інформаційне суспільство, про вимоги, що дане суспільство ставить до сучасних фахівців-перекладачів, порівняно з минулим. По завершенні лекції-дискусії бакалаври письмово оцінили особистий рівень сформованості інформаційної компетентності, а також намітили проблеми, що їм доведеться вирішити в руслі формування своєї конкурентоспроможності.

Основний розділ спецкурсу (в рамках проведення практичних занять із проблем «ІКТ у перекладацькій діяльності», «Пошукові послуги мережі Інтернет», «Послуги мережі Інтернет у сфері міжкультурної комунікації») припускав:

- здобуття бакалаврами романо-германської філології навичок роботи зі спеціалізованими перекладацькими програмами: комп'ютерними словниками і системами машинного перекладу тексту. Після ознайомлення з основними принципами роботи даного роду програм бакалаври отримували завдання – здійснити переклад текстів різної тематики, користаючись при цьому розглянутими комп'ютерними програмами; скласти свої власні «активні словники» за допомогою можливостей комп'ютерних програм, що припускають подальше відпрацьовування лексики, наданої в «активних» словниках;

- аналіз існуючих пошукових мережних машин у рамках особливого виду лабораторної роботи – «віртуального ралі», для чого викладач підібрав посилання на різні ресурси в телекомунікаційній мережі й запитання, на які потрібно було відповісти майбутнім перекладачам, відвідавши зазначені сайти. Так, у процесі «віртуального ралі» основним завданням студентів стало відвідування максимально можливої кількості сайтів з метою пошуку відповідей на запропоновані запитання. (При цьому час виконання роботи був обмежений. Наприкінці роботи бакалаври у вільній дискусії обговорювали знайдену інформацію);

- вивчення можливостей відстроченої мережної комунікації у сфері міжкультурної комунікації, для чого бакалаври опановували основні навички настроювання послуги електронної пошти, а також аналізували сайти, що пропонують послугу листування з колегами з інших країн (Pen-friends), оскільки їм як майбутнім перекладачам було запропоновано розпочати дружнє листування з іноземними студентами, а також робити пошук профільних телеконференцій, вивчати їх архіви, передплачувати їх, самостійно одержувати можливість відповісти чи надіслати запит;

– знайомство з можливостями синхронної іншомовної комунікації в мережі за допомогою організації навчальних дискусій у списку розсилання на тему, що задав викладач; участь у тематичних чатах по предметах (при спілкуванні з фахівцями і студентами). Зокрема, бакалаври спостерігали, що робота в чаті має свою специфіку (для успішної роботи у чаті необхідно: заздалегідь намітити дату і час проведення обговорення; заздалегідь скласти список учасників і, можливо, порядок їх виступу; входити в чат під пізнаваними іменами (найкраще ім'я + прізвище); для передання своїх емоцій, передачі свого настрою можна використовувати різні прийоми, якими користаються всі аматори такого виду мережного спілкування; стежити за основною лінією бесіди. У разі потреби робити коротке посилення на те, на яке саме запитання йде відповідь, наприклад: «до репліки про переклад силогізмів» використовувати чат переважно для діалогу чи дискусії невеликої групи – 3-4 людини);

– опанування навичок роботи з програмами створення web-сторінок через навчання залишати повідомлення на «Дошці оголошень» в Інтернеті (на практичних заняттях студенти одержували можливість публікувати свої роботи в мережі за допомогою створення тематичних web-сторінок індивідуально й у міні-групах). Як приклад, наведемо дві web-сторінки, що виконали бакалаври. Перша була зроблена за шаблоном, що запропонував викладач (бакалаврам потрібно було просто ввести дані про себе). Оформлення вказаних даних дозволило ґрунтовно познайомитися бакалаврам один із одним (оскільки на індивідуальних сторінках були представлені їх численні фотографії). Іншу сторінку «Куди махнемо?» створила груп бакалаврів, яких зацікавила тема «Визначні пам'ятки». На сторінці була надана інформація про різні історичні пам'ятники Німеччини, Франції, Іспанії та Великої Британії, їх фотографії, рекомендації про те, куди можна відправитися насамперед, а також особисті враження бакалаврів про ті місця, які вони вже відвідали.

Останнє заняття у формі «круглого столу» припускало підведення підсумків спецкурсу. Бакалаври робили доповіді за темою, що найбільш їх зацікавила, включеною в програму спецкурсу, а потім було організовано підсумкове обговорення. Під час обговорення вони вчилися формулювати свої думки, аргументувати свої погляди, сперечатися, не ображаючи своїх опонентів, конструктивно сприймати критику з боку інших.

Застосування активних та інтерактивних методів і форм організації навчально-пізнавальної та навчально-професійної діяльності бакалаврів романо-германської філології у процесі викладання фахових дисциплін, а також впродовж проведення означеного спецкурсу, призвело до того, що кардинально змінилася традиційна інформативна функція викладача, оскільки він виконував функції менеджера освітньо-пізнавального процесу, здійснюючи керівництво квазіпрофесійною діяльністю бакалаврів як майбутніх фахівців сфери міжкультурної комунікації та перекладу. Про це свідчило те, що у процесі виконання нестандартних завдань бакалаври

сприймали лише необхідні методичні рекомендації, намагаючись самостійно вирішити поставлені навчально-професійні завдання. Застосування інтерактивних методів і форм навчання сприяло безперешкодному включенню в зміст навчальних матеріалів по спеціальних дисциплінах автентичної інформації з мережі Інтернет, а також застосуванню на практичних заняттях спеціалізованих комп'ютерних навчальних програм з відповідною комп'ютерною підтримкою лекційних курсів внаслідок достатнього рівня сформованості інформаційної компетентності бакалаврів романо-германської філології, яка є однією з провідних у складі їх професійної компетентності.

Перспективи подальших досліджень становить використання хмарних технологій у професійній підготовці бакалаврів романо-германської філології у процесі викладання фахових дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседина Е. В. Формирование качеств конкурентоспособной личности будущего переводчика в процессе профессиональной подготовки / Е. В. Беседина // Формування професіоналізму майбутнього фахівця в контексті вимог Болонського процесу : матеріали міжн. наук.-практ. конф. 22–23 травня 2008 р. – Ч. 2. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2008. – С. 57–66.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / пер. з англ., під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Професійна кар'єра випускника ПТНЗ: сучасний стан і перспективи формування : матеріали регіональної науково-практичної конференції 24 лютого 2012 року / під ред. О. С. Цокур. – Одеса : В. В. Букаєв, 2012. – 70 с.
4. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя / В. В. Радул, В. О. Кравцов, М. В. Михайліченко. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – 354 с.
5. Рафикова Р. С. Интерактивные технологии обучения как средство развития творческих способностей студентов : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Римма Салаватовна Рафикова. – Казань, 2007. – 206 с.
6. European Language Portfolio (ELP): Principles and Guidelines. – Strasbourg : Council of Europe. – 2000. – 37 p.
7. Beckmann H.-K. Das Verhältnis von Theorie und Praxis in der Pädagogik und Konsequenzen für die Lehrerbildung / H.-K. Beckmann // Perspektiven der universitären Lehrerbildung / Hrsg. von E. Glumper und H. S. Rosenbusch. – Bad / Obb.: Klinkhardt, 1997. – 176 s.
8. Blell G. Fremdsprachen lehren und lernen. Prozesse und Reformen / G. Blell, R. Kupetz. – Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2008. – 193 s.